УДК 378.03

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПАРАДИГМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

©Бурбига В. А.
Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора:
Бурбига Валентина Анатоліївна: ORCID 0000-0002-2837-144X; ocenka36@gmail.com: кандидат історичних наук, доцент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська 16, м. Харків, 61003, Україна.

Стаття присвячена одній із важливих психолого-педагогічних проблем – теоретичному обґрунтуванню особливостей застосування особистісно-орієнтованого навчання в процесі підготовки майбутніх інженерів-педагогів до педагогічної діяльності.

У статті доведено, що орієнтація на розвиток інженера-педагога як особистості, індивідуальності й активного суб'єкта професійної діяльності може бути реалізована лише на гуманістично-демократичних засадах педагогічної діяльності викладача вищої школи, яка все більше набуває характеру діалогу, співпраці, співтворчості з переважаючим взаємозацікавленим обміном особистісним баченням студентів і досвідом викладача. Така організація професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів отримала назву особистісно-орієнтованої.

У статті зазначається, що в найбільш загальному вигляді мету особистісно-орієнтованої професійної підготовки в інженерно-педагогічному навчальному закладі можна визначити як створення таких умов, які б сприяли розвиткові особистісних якостей студентів при засвоєнні компонентів змісту освіти.

Організація навчального процесу на особистісно-орієнтованих засадах має створити в інженерно-педагогічному навчальному закладі умови для повноцінного розвитку функцій, важливих для організації педагогічного процесу ВНЗ.

Звертається увага на те, що впровадження технологій особистісно-орієнтованого навчання потребує більшої віддачі викладача, щоб підготувати зміст навчального матеріалу, визначити види діяльності студентів, приготувати завдання на вибір, організувати різні форми роботи на занятті, враховуючи обсяг навчального матеріалу, рівень складності за навчальними можливостями групи, міру своєї допомоги їй, вміння відчувати кожного студента в аудиторії та поза нею. Але водночас особистісно-орієнтовані заняття − це цінний перспективний досвід педагогічної науки, простір для творчості викладача та студента, поєднання різноманітних форм, методів навчання, потужних прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів тощо.

Ключові слова: особистісно-орієнтоване навчання, технологія, розвиток особистості, інженер-педагог, викладач, студент, заняття.

Бурбыга В. А. **«**Личностно-ориентированное обучение как парадигма подготовки будущих инженеров-педагогов»

Статья посвящена одной из важных психолого-педагогических проблем – теоретическому обоснованию особенностей применения личностно-ориентированного обучения в процессе подготовки будущих инженеров-педагогов к педагогической деятельности.

В статье доказано, что ориентация на развитие инженера-педагога как личности, индивидуальности и активного субъекта профессиональной деятельности может быть реализована только на гуманистически-демократических началах педагогической деятельности преподавателя высшей школы, которая все больше приобретает характер диалога, сотрудничества, сотворчества с преобладающим взаимозаинтересованным обменом личностным видением студентов и опытом преподавателя. Такая организация

профессиональной подготовки будущих инженеров-педагогов получила название личностно-ориентированной.

В статье отмечается, что в наиболее общем виде цель личностно-ориентированной профессиональной подготовки в инженерно-педагогическом учебном заведении можно определить как создание таких условий, которые бы способствовали развитию личностных качеств студентов при усвоении компонентов содержания образования.

Организация учебного процесса на личностно-ориентированных принципах должна создать в инженерно-педагогическом учебном заведении условия для полноценного развития функций, важных для организации педагогического процесса вуза.

Обращается внимание на то, что внедрение технологий личностно-ориентированного обучения требует большей отдачи преподавателя, чтобы подготовить содержание учебного материала, определить виды деятельности студентов, приготовить задания на выбор, организовать различные формы работы на занятии, учитывая объем учебного материала, уровень сложности по учебным возможностями группы, степень своей помощи ей, умение чувствовать каждого студента в аудитории и вне ее. Но одновременно личностно-ориентированные занятия – это ценный перспективный опыт педагогической науки, простор для творчества преподавателя и студента, сочетание различных форм, методов обучения, мощных приемов активизации познавательной деятельности учащихся и тому подобное.

Ключевые слова: личностно-ориентированное обучение, технология, развитие личности, инженер-педагог, преподаватель, студент, занятие.

Burbiga V. A. ″Personality-oriented teaching as a paradigm for the training of future engineers-pedagogues″

The article is devoted to one of the important psychological and pedagogical problems which is the theoretical substantiation of the peculiarities of the use of personality-oriented education in the process of preparing future engineers-pedagogues for the teaching activity.

The research results proved that the orientation towards the development of the future engineer-pedagogue as a personality, individuality and active subject of professional activity can be realized only on the humanistic-democratic basis of pedagogical activity of the higher education teacher, which is increasingly gaining the character of dialogue, cooperation, co-creation with the prevailing mutually interesting exchange of personal views and experience between the teacher and students. Such organization of professional training of future engineers-pedagogues is called personality-oriented.

The author states that in the most general form the purpose of personality-oriented vocational training in engineering and pedagogical educational institutions can be defined as the creation of certain conditions that would contribute to the development of personal qualities of students through acquisition of the components of the content of education.

The organization of the educational process in the engineering and pedagogical institutions on the personality-oriented basis should create the conditions for the full development of functions which are vitally important for the organization of the teaching and learning process of higher educational institutions.

Special attention is drawn to the fact that the introduction of personality-oriented teaching and learning technologies requires that teachers participate and get involved even more actively in order to prepare the content of the study materials, to choose types of activities for students, to prepare tasks for selection, to organize various forms of work at the lesson, taking into account the amount of educational material, the level of difficulty in accordance with learning opportunities of students, the extent of teachers' help to students, the ability to empathize with each student in the classroom and outside it. But at the same time personality-oriented lessons are a valuable perspective experience of pedagogical science, space for teachers' and students' creativity, a combination of various forms and methods of teaching, powerful techniques of activating students' cognitive activity, etc.

Keywords: personality-oriented learning, technology, personality development, engineer-pedagogue, teacher, student, classes.

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення в українському суспільстві та інтеграція країни в європейське співтовариство актуалізують проблему покращення якості підготовки студентів до професійної діяльності та забезпечення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці. Сучасна українська система професійно-технічної освіти потребує викладача здатного до саморозвитку, фахового зростання, самостійності, ініціативи, нестандартного мислення, бажання і вміння навчатися впродовж життя. Тільки такий педагог зможе забезпечити підготовку робітничого потенціалу України, що відповідатиме вимогам часу та рівню сучасного розвитку промисловості. Саме тому проблеми професіоналізму майбутніх інженерів-педагогів, їх педагогічної майстерності стають дедалі більш значущими в теорії і практиці інженерно-педагогічної освіти.

Орієнтація на розвиток інженера-педагога як особистості, індивідуальності й активного суб'єкта професійної діяльності може бути реалізована лише на гуманістично-демократичних засадах педагогічної діяльності викладача вищої школи, яка все більше набуває характеру діалогу, співпраці, співтворчості з переважаючим взаємозацікавленим обміном особистісним баченням студентів і досвідом викладача. Така організація професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів отримала назву особистісно-орієнтованої.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем професійної підготовки майбутніх педагогів завжди приділялася належна увага, зокрема детально розглянуто такі аспекти, як: методологічні засади сучасної філософії освіти (В.П. Андрющенко, В.Г. Кремень, І.А. Зязюн), проблеми неперервної професійної освіти (С.У.Гончаренко, Н.Г. Ничкало), професійна підготовка фахівців у вищій школі (А.М.Алексюк, В.М.Галузинський, Б.М.Євтух, Б.І. Коротяєв, М.П. Лещенко В.І. Лозова, М.Є. Мойсеюк, В.Ф. Паламарчук, О.М. Пєхота, В.П. Струманський, О.Г. Романовський, О.Я. Савченко, Л.Л. Товажнянський), розробка та впровадження педагогічних технологій професійної підготовки майбутніх фахівців (В.П. Безпалько, В.В. Гузеєв, В.М. Кларін, С.О. Сисоєва), концепція професійно-педагогічної культури (І.Ф. Ісаєв, В.О. Сластенін), технологія особистісно орієнтованого навчання та впровадження її у навчальний процес (М.І. Алєксеєв, Д.А. Бєлухін, І.Л. Вахнянська, Е.Н. Гусинський, О.В. Бондаревська, С.В. Кульневич, В.В. Сєріков, С.І. Подмазін, І.С. Якиманська), де викладено теоретико-методологічні засади, методичні і практичні аспекти організації навчально-виховної діяльності студентів вищих навчальних закладів.

Незважаючи на значну кількість психолого-педагогічних досліджень, проблема особистісно-орієнтованої професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у вищих навчальних закладах ще недостатньо досліджена у теоретико-методологічному аспекті, не розроблено технологію впровадження особистісно-орієнтованого навчання майбутніх інженерів-педагогів на сучасному етапі реформування української освіти.

Постановка завдання. Метою публікації є теоретичне обґрунтування особливостей застосування особистісно-орієнтованого навчання в процесі підготовки майбутніх інженерів-педагогів до педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Реформування системи освіти України ставить на порядку денному проблему модернізації професійної підготовки у вищій інженерно-педагогічній школі. Однією з вимог до професійних компетенцій майбутнього інженера-педагога є готовність та вміння впроваджувати в педагогічну практику особистісно-орієнтоване навчання, націлене на розвиток та саморозвиток особистості учня професійно-технічного закладу освіти. Умовою формування в майбутніх інженерів-педагогів спрямованості на особистісно-орієнтоване навчання під час професійної діяльності є впровадження цієї технології в навчальний процес інженерно-педагогічного вишу[8].

У сучасній психолого-педагогічній літературі по-різному розглядається зміст терміну «особистісно-орієнтоване навчання». Деякі педагоги пояснюють його як реалізацію

індивідуального підходу в навчанні через організацію і презентацію навчального матеріалу різного рівня складності. Інші пов'язують його з інноваційними процесами в освіті, які активізувались останнім часом у зв'язку з використанням різних форм диференційованого навчання.

Нам імпонує твердження І. Якиманської, що саме визнання учня головною дійовою фігурою всього освітнього процесу і є особистісно-орієнтованим навчанням. Звідси випливає, що сутність особистісно-орієнтованого навчання полягає в тому, щоб розкрити із подальшим узгодженням зі змістом освіти життєвий досвід кожного студента, рівень інтелекту, пізнавальні здібності, інтереси та ін.; сформувати позитивну мотивацію студентів до пізнання, самопізнання, самореалізації, самовдосконалення в контексті соціокультурних і моральних цінностей; "озброїти" студентів механізмами адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання для формування самобутньої сучасної людини, здатної до конструктивного діалогу з іншими людьми, природою, цивілізацією в цілому. Слід додати, що студент у рамках особистісно-орієнтованого підходу є цінним „виробником" не стільки суспільного, скільки індивідуального досвіду [12].

Розглядаючи теоретичні основи реалізації особистісно-орієнтованого підходу в навчанні, необхідно враховувати ряд важливих позицій, що впливають на впровадження даної технології в практику інженерно-педагогічних навчальних закладів:

1. Особистісно-орієнтоване навчання має забезпечити розвиток і саморозвиток особистості майбутнього інженера-педагога, ґрунтуючись на виявлених індивідуальних особливостях його як суб'єкта пізнання і предметної діяльності.

2. Освітній процес особистісно-орієнтованого навчання дає кожному студенту інженерно-педагогічного вишу на підставі його здібностей, нахилів, інтересів, ціннісних орієнтацій і суб'єктивного досвіду можливість реалізувати себе в пізнанні, навчальній діяльності, поведінці.

3. Зміст освіти, його склад і засоби добираються і конструюються таким чином, щоб майбутній інженер-педагог мав можливість вибору предметного матеріалу (за об'ємом і формою).

4. Критеріальна база особистісно-орієнтованого навчання враховує не тільки рівень досягнутих знань, умінь, навичок, а й інформованість певного інтелекту (його властивостей, якостей, прояву).

5. Освіченість як сукупність знань, умінь, індивідуальних здібностей є важливим засобом становлення духовних та інтелектуальних якостей інженера-педагога, який виступає основною ціллю сучасної освіти.

6. Освіченість і навченість не тотожні за своєю природою і результатами. Навченість через оволодіння змістом освіти забезпечує соціальну і професійну адаптацію в суспільстві. Освіченість формує індивідуальне сприйняття світу, можливість його творчого перетворення, широкого використання суб'єктивного досвіду в інтерпретації та оцінці фактів, явищ, подій довкілля на підставі особистісно-значущих цінностей і внутрішніх установок.

7. Традиційне навчання вже не може бути провідним у цілісному освітньому процесі. Значущими стають ті складові, які розвивають індивідуальність майбутнього інженера-педагога, створюють усі необхідні умови для його саморозвитку, самовираження.

8. Особистісно-орієнтоване навчання будується на принципі варіативності, тобто визнання змісту, методів і форм навчального процесу, вибір яких має здійснюватися викладачем з урахуванням інтелектуального рівня розвитку кожного студента інженерно-педагогічного вишу та його педагогічної підтримки в пізнавальному процесі [12].

Таким чином, як зазначається в психолого-педагогічній літературі, реалізація особистісно-орієнтованої системи навчання потребує зміни "векторів" у педагогіці: від навчання як нормативно побудованого процесу до учіння як індивідуальної діяльності майбутнього інженера-педагога, через колективні форми роботи, що передбачає педагогічну підтримку та корекцію. У цьому випадку навчання не стільки задає "вектор" розвитку, скільки створює для цього необхідні оптимальні умови. Суттєво змінюється

функція навчання, і його завданням є не планування загальної, єдиної й обов'язкової для всіх лінії психічного і фізичного розвитку, а допомога кожному студенту з урахуванням наявного в нього досвіду пізнання і практичних дій удосконалювати свої індивідуальні здібності, розвиватися як особистість. Навчання також має допомагати студенту розкрити індивідуальні пізнавальні можливості з використанням певних педагогічних умов, які повинні цьому сприяти [5].

У найбільш загальному вигляді мету особистісно-орієнтованої професійної підготовки в інженерно-педагогічному навчальному закладі можна визначити як створення таких умов, які б сприяли розвиткові особистісних якостей студентів при засвоєнні компонентів змісту освіти.

Організація навчального процесу на особистісно-орієнтованих засадах має створити в інженерно-педагогічному навчальному закладі умови для повноцінного розвитку функцій, важливих для організації педагогічного процесу ВНЗ, таких як:

– функція вибірковості (здатність студента до вибору);

– функція рефлексії (особистість повинна оцінювати своє життя);

– функція буття, що полягає в пошуках сенсу життя та творчості;

– формувальна функція (формування образу "Я");

– функція відповідальності ("Я відповідаю за все");

– функція автономності особистості (у міру розвитку вона дедалі більше стає звільненою від інших факторів) [7].

Особистісно-орієнтована модель навчання передбачає розвиток критичного мислення студентів інженерно-педагогічного ВНЗ, що потребує атмосфери діалогу, вільної, творчої діяльності. Тільки людина, яка вільно, активно і критично мислить, може об'єктивно оцінити події, зробити правильні висновки, досягти успіхів у різноманітних сферах діяльності.

Формування вмінь майбутнього інженера-педагога виявляти, досліджувати та розв'язувати проблеми особистісно-орієнтованого навчання, створювати власні методики забезпечується шляхом упровадження в практичну діяльність вищих педагогічних навчальних закладів варіативності та модернізації мети, змісту, методів, форм аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності дисциплін педагогічної підготовки; спрямування педагогічних практик на особистісно-орієнтоване навчання; організації наукової роботи по вивченню і систематизації досвіду реалізації особистісно орієнтованого навчання.

Наведемо засоби, які, на наш погляд, допомагають втілити ідею особистісно-орієнтованого навчання:

1. Використання різноманітних форм і методів організації навчальної діяльності, що сприяє розкриттю суб'єктного досвіду студентів.
2. Створення атмосфери зацікавленості кожного студента в роботі групи.
3. Стимулювання студентів до висловлювання, використання різних способів виконання завдань, без будь-якого остраху помилитися чи дати неправильну відповідь.
4. Використання під час уроку дидактичного матеріалу, який дає змогу студентам обирати найбільш значущі для нього вид та форму навчального змісту.
5. Оцінювання діяльності студента не тільки за кінцевим результатом, а й за процесом його досягнення.
6. Заохочення прагнень студента знаходити свій спосіб роботи (вирішення завдання), аналізувати способи роботи інших під час заняття, вибирати й засвоювати більш раціональні.
7. Створення педагогічних ситуацій спілкування на занятті, що дають змогу кожному студенту виявляти ініціативу, самостійність, вибірковість у способах роботи, створення умов для його природного самовиявлення [11].

З огляду на це нова парадигма освіти вимагає від викладача більше виступати в ролі організатора самостійної активної пізнавальної діяльності студентів, набути якостей компетентного консультанта і помічника. Професійні вміння педагога повинні бути спрямовані не просто на контроль знань і вмінь майбутніх інженерів-педагогів, а на

діагностику їх діяльності з метою своєчасної допомоги кваліфікованими діями уникнути труднощів, які передбачаються в пізнанні і застосуванні знань. Ця роль значно складніша, ніж у традиційному навчанні, і вимагає від викладача більш високого ступеня майстерності [6].

На нашу думку, здійснюючи особистісно-орієнтоване навчання викладач інженерно-педагогічного вишу повинен виконати такі дії:

1. Визначення доцільності використання інтерактивних прийомів саме на цьому занятті.
2. Ретельний відбір та аналіз навчального матеріалу, у тому числі й додаткового (тести, приклади, ситуації, завдання для груп, тощо).
3. Планування заняття, етапи, хронометраж, орієнтовний поділ на групи, ролі учасників, запитання та можливі відповіді.
4. Вироблення критеріїв оцінювання ефективності роботи груп, заняття.
5. Мотивація навчальної діяльності шляхом створення проблемної ситуації, наведення цікавих фактів, тощо.
6. Забезпечення розуміння студентами змісту їхньої діяльності та формування очікуваних результатів під час оголошення, подавання теми.
7. Надання студентам необхідної інформації для виконання практичних завдань за мінімально короткий час.
8. Забезпечення засвоєння навчального матеріалу студентами шляхом інтерактивної вправи (на вибір викладача).
9. Рефлексія (підбиття підсумків) у різних формах індивідуальної роботи, робота в парах, групах, дискусія, у вигляді малюнків, схем, графіків тощо.

Ці загальні положення реалізуються за допомогою наступних конкретних заходів: застосування завдань, що дозволяють студенту самому вибирати тип, вид і форму матеріалу (словесну, графічну, умовно-символічну); створення позитивного емоційного настрою щодо роботи всіх студентів у ході заняття; повідомлення на початку не тільки теми, але й організації навчальної діяльності в ході заняття; обговорення зі студентами наприкінці заняття не тільки того, що "ми довідалися" (чим опанували), але й того, що сподобалося (не сподобалося) і чому; що б хотілося виконати ще раз, а що змінити; стимулювання студентів до вибору й самостійного використання різних способів виконання завдань; оцінка (заохочення) при опитуванні на занятті не тільки правильної відповіді студента, але й аналіз того, як він міркує, який спосіб використовував, чому й у чому помилився; оцінка, що виставляється студенту наприкінці заняття повинна аргументуватися по ряду параметрів: правильності, самостійності, оригінальності; при домашньому завданні оголошується не тільки тема й об'єм завдання, але докладно роз'ясняється, як варто раціонально організувати свою навчальну роботу при виконанні домашнього завдання [10].

Готуючись до проведення занять за особистісно-орієнтованою технологією, викладач має проаналізувати зміст навчального матеріалу, визначити види діяльності студентів, підготувати завдання на вибір або завдання для групової роботи, враховуючи обсяг навчального матеріалу й рівень складності відповідно до навчальних можливостей студентів. Слід дотримуватися таких вимог:

1. Чітко формувати пізнавальні завдання, що спрямовують студентів на вирішення певної проблеми, спонукають до активності, творчого мислення, пошуку нових знань і нових способів дій.
2. Зосередити увагу на діяльності студентів з низьким рівнем навчальних досягнень.
3. Не створювати змагань на швидкість виконання завдань.
4. Навчати студентів здійснювати самоконтроль, самоаналіз і самооцінювання [12].

Головне завдання викладача при цьому забезпечити кожному студенту можливість виявити себе як суб’єкта навчально-пізнавальної діяльності, тобто спілкування і співпраця студентів на занятті – один з основних принципів формування особистості в системі особистісно-орієнтованого навчання.

При особистісно-орієнтованому навчанні, змінюється концепція заняття: студенти не просто слухають розповідь викладача, а постійно співпрацюють з ним у діалозі, висловлюють свої думки, діляться своїми знаннями, обговорюють те, що пропонують товариші, відбирають за допомогою викладача той зміст, який закріплений науковим знанням. Викладач постійно звертається до аудиторії з питаннями типу: що ви знаєте про це; які ознаки, властивості могли б виділити (назвати, перелічити і т. ін.), де вони, на вашу думку, можуть бути використані; з якими з них ви вже зустрічалися тощо. У ході такої бесіди немає правильних (неправильних) відповідей, просто є різні позиції, погляди, виділивши які, викладач потім починає "відробляти" їх з позиції свого предмета, дидактичних цілей. Він повинен не примушувати, а переконувати студентів прийняти той зміст, що він пропонує з позиції наукового знання. Студенти не просто засвоюють готові знання, а усвідомлюють, як вони отримані, чому в їхній основі лежить той чи інший зміст [7].

Під час використання на заняттях інтерактивних методів і прийомів відбувається співпраця – спільна діяльність для досягнення загальних цілей, коли студенти починають розуміти: вони можуть досягти своїх особистих цілей тільки за умови, що їхні товариші з групи також досягнуть успіху. Успіх кожного – це успіх групи.

А щоб на занятті панувало співробітництво, студенти мають усвідомити й прийняти мету навчальної діяльності. Лише тоді для них це набуває особистісного значення. Тому важливо, щоб учні приймали її як власну, адже активність студента залежить від вмотивованості й привабливості для нього подальшої навчальної діяльності.

З метою оволодіння майбутніми інженерами-педагогами практичними уміннями й навичками використання особистісно-орієнтованих форм, методів та засобів навчання в навчальний процес вивчення педагогічних дисциплін в інженерно-педагогічному виші необхідно впроваджувати варіативні форми і методи навчальної діяльності, зокрема активні методи навчання, такі як лекції-діалоги, проблемні лекції, лекції прес-конференції, на практичних заняттях - диспути, засідання "круглого столу", моделювання педагогічної діяльності, рольові педагогічні ігри, аналіз проблемних, звичайних чи нетипових педагогічних ситуацій та ін. [5]

Невід'ємну частину заняття становлять запитання та завдання, за якими перевірятиметься рівень знань, умінь і навичок. Обов`язковим елементом є рефлексія студента над власною діяльністю: доцільність обраного шляху вирішення поставлених завдань, форм і методів роботи, досягнення чи не досягнення цілей. Оцінювання студентів проводиться в порівнянні з їхніми попередніми успіхами. Взагалі в умовах особистісно-орієнтованого навчання на занятті студенти оцінюються за трьома показниками: це рівень їх навченості (традиційне виставлення оцінки за знання), рівень научуваності (навчальні можливості) та рівень особистісного зростання.

Процес оцінювання охоплює:

1. Визначення критеріїв оцінювання.
2. Ознайомлення студентів із видами самооцінки (адекватна/неадекватна, загальна, детальна тощо).
3. Вироблення вміння оцінювати й самооцінювати.

Для вироблення навичок оцінювання можна використовувати взаємоперевірку домашніх завдань, рецензування усних відповідей, письмових робіт студентів. Зрештою вони переходять до самооцінки власної відповіді, виступу на практичному занятті тощо.

Також на занятті мають бути створені позитивний настрій, відповідна мотивація, ситуація успіху, взаємопідтримка, переважання діалогічної форми спілкування, індивідуальної, парної та групової роботи. Велика увага надається емоційній культурі викладача, його голосу, інтонації, мовленню.

Впровадження технологій особистісно-орієнтованого навчання є актуальним питанням багатьох педагогічних колективів, однак зробити це не так просто. Особистісно-орієнтовані заняття на початковому етапі їх впровадження, як було зазначено, висувають більше вимог та потребують більшої віддачі викладача, щоб підготувати зміст навчального

матеріалу, визначити види діяльності студентів, приготувати завдання на вибір, організувати різні форми роботи на занятті, враховуючи обсяг навчального матеріалу, рівень складності за навчальними можливостями групи, міру своєї допомоги їй, вміння відчувати кожного студента в аудиторії та поза нею. Але водночас особистісно-орієнтовані заняття − це цінний перспективний досвід педагогічної науки, простір для творчості викладача та студента, поєднання різноманітних форм, методів навчання, потужних прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів тощо. Їх творче поєднання свідчить, наскільки ефективнішими стали заняття, а взаємини і спілкування зі студентами більш демократичними та довірливими.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, упровадження особистісно-орієнтованого підходу до навчання і виховання на заняттях із майбутніми інженерами-педагогами, по-перше, сприяє формуванню у них позитивного ставлення до навчання, розвиває вміння працювати в групі та самостійно, забезпечує високу активність всього колективу, підвищує результативність заняття, стимулює розвиток пізнавальних можливостей, потребу спостерігати та досліджувати. По-друге, у сучасних умовах розвитку освіти особистісно-орієнтований підхід має забезпечувати формування і розвиток мислення майбутнього інженера-педагога, виховання особистості, здатної до саморегуляції поведінки. Такий підхід передбачає створення комфортних умов для навчання, облік рівня здібностей і можливостей кожного студента у процесі навчання, адаптацію навчального процесу до особливостей студентів. Водночас, як свідчать результати нашого дослідження, базовими цінностями особистісно зорієнтованої освіти є самореалізація, життєтворчість, культурна ідентифікація, індивідуалізація та ін., які відображають розвиток сутнісних сил студента і підтверджують, що істинною метою освіти є становлення особистісного образу людини та її індивідуально-творчий розвиток як суб'єкта культури, соціуму.

Поставлені та розв'язані в процесі дослідження завдання не вирішують усіх проблем упровадження особистісно-орієнтованого навчання в умовах інженерно-педагогічного вищого навчального закладу. Подальших наукових розвідок потребує проблема перебудови навчального матеріалу дисциплін психолого-педагогічного блоку із застосуванням особистісно-орієнтованих технологій, зокрема під час лекцій, практичних занять, практичної реалізації у процесі педагогічної практики, організації самостійної роботи студентів тощо.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 2001. – № 29. – С. 4-6.

2. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / авт. кол.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін. ; за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль : Навчальна книга ; Богдан, 2004. – 384 с.

3. Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України // Освіта. – 2004. – 11-18 лютого. – С. 6-7.

4. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна – Болонья – Саламанка – Прага – Берлін) / [упоряд. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін.]. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.

5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 352 с.

6. Сисоєва С. О. Проблема критеріїв ефективності професійної підготовки в контексті євроінтеграції / С. О. Сисоєва // Педагогічна і психологічна науки в Україні : зб. наук. пр. (до 15-річчя АПН України) : у 5-ти т. Т. 5: Неперервна професійна освіта : теорія і практика. – Київ : Педагогічна думка, 2007. – 392 с.

7. Пєхота О. М. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пєхота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. – Київ : А.С.К., 2001. – 256 с

8. Романчук Н. О. Особистісна орієнтація педагогічної підготовки майбутнього інженера-педагога / Н. О. Романчук // Проблеми становлення та самореалізації творчої особистості майбутніх фахівців гуманітарного спрямування : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – С. 112-114.

9. Концепція розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні / Укр. інж.-пед. акад. – Харків : УІПА, 2004. – 40 с.

10. Ничкало Н. Г. Українські концепції професійної освіти: тенденції і перспективи / Н. Г. Ничкало // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – Т. 5. – Київ : Педагогічна думка, 2007. – С. 39–47.

11. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2009. – 560 с.

12. Якиманская И. С. Разработка технологии личностно-ориентированного обучения [Электронный ресурс] / И. С. Якиманская. – Режим доступа: http://www.voppsy.ru/journals_all/issues/1995/952/952031.htm. – Загл.с экрана.

References

1. ‘Natsionalna doktryna rozvytku osvity Ukrayiny u KhKhI stolitti’ 2001, [The National Doctrine of the Development of Ukraine's Education in the 21st Century], *Osvita Ukrayiny*, no. 29, pp. 4-6.

2. Stepko, MF, Bolyubash, YaYa, Shynkaruk, VD et al. 2004, *Vyshcha osvita Ukrayiny i Bolonskyy protses* [Higher Education in Ukraine and the Bologna Process], Navchalna knyha, Bohdan, Ternopil.

3. ‘Prohrama diy shchodo realizatsiyi polozhen Bolonskoyi deklaratsiyi v systemi vyshchoyi osvity i nauky Ukrayiny’ [Program of action on the implementation of the provisions of the Bologna Declaration in the system of higher education and science of Ukraine] 2004, *Osvita*, pp. 6-7.

4. Stepko, F, Bolyubash, YaYa, Shynkaruk, VD et al. (eds.) 2003, *Bolonskyy protses u faktakh i dokumentakh (Sorbonna – Bolonya – Salamanka – Praha – Berlin)* [Bologna Process in Facts and Documents (Sorbonne - Bologna - Salamanca - Prague - Berlin)], Vydavnytstvo Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka, Ternopil.

5. Dychkivska, IM 2004, *Innovatsiyni pedahohichni tekhnolohiyi*, Akademvydav [Innovative pedagogical technologies], Kyyiv.

6. Sysoyeva, SO 2007, ‘Problema kryteriyiv efektyvnosti profesiynoyi pidhotovky v konteksti yevrointehratsiyi’ [The problem of criteria for the effectiveness of vocational training in the context of European integration], *Pedahohichna i psykholohichna nauky v Ukrayini*, vol. 5 Neperervna profesiyna osvita : teoriya i praktyka, Pedahohichna dumka, Kyyiv.

7. Pyekhota, OM, Kiktenko, AZ, Lyubarska, OM et al. 2001, *Osvitni tekhnolohiyi* [Educational technologies], A.S.K., Kyyiv.

8. Romanchuk, NO 2010, ‘Osobystisna oriyentatsiya pedahohichnoyi pidhotovky maybutnoho inzhenera-pedahoha’ [Personality orientation of pedagogical preparation of the future engineer-teacher], *Problemy stanovlennya ta samorealizatsiyi tvorchoyi osobystosti maybutnikh fakhivtsiv humanitarnoho spryamuvannya*, Khmelnytskyy natsionalnyy universytet, Khmelnytskyy, S. 112-114.

9. Kovalenko, OE et al. 2004, *Kontseptsiya rozvytku inzhenerno-pedahohichnoyi osvity v Ukrayini* [Concept of development of engineering and pedagogical education in Ukraine], Ukrayinska inzhenerno-pedahohichna akademiya, Kharkiv.

10. Nychkalo, NH 2007, ‘Ukrayinski kontseptsiyi profesiynoyi osvity: tendentsiyi i perspektyvy’ [Ukrainian Concepts of Vocational Education: Trends and Prospects], *Pedahohichna i psykholohichna nauky v Ukrayini*, Pedahohichna dumka, Kyyiv, vol. 5, pp. 39-47.

11. Fitsula, MM 2009, *Pedahohika* [Pedagogy], Akademvydav, Kyyiv.

12. Jakimanskaja, IS 1995, ‘Razrabotka tehnologii lichnostno-orientirovannogo obuchenija’ [Development of personal-oriented learning technology], *Voprosy psihologii*, no. 2, pp. 31-42, <http://www.voppsy.ru/journals_all/issues/1995/952/952031.htm>.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2017р.